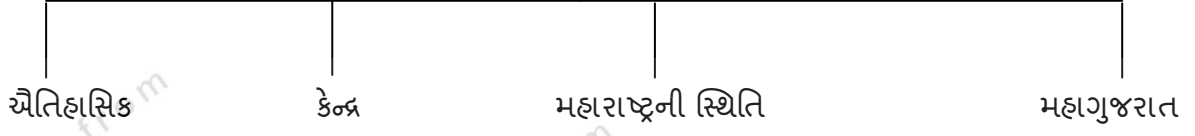

મહાગુજરાત અંદોલન

(૧) ઐતિહાસિક પૃષ્ઠભૂમિ :

- ભાષાવાર રાજ્યોની રચના નો પ્રથમ પ્રસ્તાવ ૧૯૨૧ માં કોંગ્રેસ દ્વારા પ્રસ્તુત કરાયો. પરંતુ આઝાદી સુધી તેમાં કોઈ પ્રગતિ ન સધાઈ. આઝાદી બાદ ત્રણ સમિતિ ની રચના :

- (૧) એસ.કે. ધર. (ભલામણ વહીવટી સરળતા અનુસાર રાજ્યોની રચના કરવી તે દર્શાવાયું)
- (૨) જે.વી.પી. (ભલામણ એસ. કે. ધર સાથે સામ્યતા દર્શાવી)
- (૩) ફઝલ અલી (ભાષાવાર રાજ્યોની રચના)

- ભાષાવાર રાજ્યોની રચનામાં આંદ્રપ્રદેશ પ્રથમ ભાષાકીય રાજ્ય હતું.

- ૧૯૫૩ બાદ મુંબઈ રાજ્ય તથા ગુજરાત રાજ્ય અલગ કરવાની માંગ થઈ જે માટે કેન્દ્ર સરકારે એક મધ્યમ માર્ગ અપનાવ્યો. જે અંતર્ગત ત્રણ ઘટકો ની રચના નીચે મુજબ છે.

(૨) કેન્દ્ર :

- ગુજરાત
  - મહારાષ્ટ્ર
  - મુંબઈ (કેન્દ્ર સરકારનું શાસન)
- } અલગ હાઇકોર્ટ

- ગુજરાતની પ્રજા દ્વારા સ્વીકાર , મરાઠીઓ દ્વારા વિરોધ

- પરિણામે મુંબઈ માં તોફાનો

- ગુજરાતીઓનું સ્થળાંતર

(૩) મહારાષ્ટ્ર ની સ્થિતિ :-

- અલગ મહારાષ્ટ્ર બનાવવા માટે February 1956 માં મહારાષ્ટ્ર સચુકત સમિતિની રચના

પ્રમુખ: એસ.એમ. જોષી સ્થળ : પુના

- એપ્રિલ ૧૯૫૬

મુંબઈ વિધાન સભાએ અલગ મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય ને મંજૂરી આપતો ઠરાવ મંજૂર કર્યો.

- મોરારજીભાઈ દેસાઈના વિરોધમાં રાજ્ય સભાના સભ્યો હૃદયનાથ કુંજ, બાબા સાહેબ આંબેડકર નું અલગ મહારાષ્ટ્ર ના સંદર્ભ માં સમર્થન હતું.

- ૧૯૫૬ માં મહારાષ્ટ્રના પ્રવાસ દરમિયાન નહેરુએ અલગ મહારાષ્ટ્રનો પ્રસ્તાવ ઠુકરાવ્યો. જેનો વિરોધમાં તોફાનો તથા કેન્દ્રીય નાણામંત્રી સી.ડી.દેશમુખ અને ભાઉસાહેબ એ રાજીનામાં મુક્યા.
- ગુજરાતમાં તે સમયે અલગ અલગ રાજ્યો બનાવવાનો પ્રસ્તાવ કોંગ્રેસ દ્વારા પસાર કરાયો.
- ગુજરાત કોંગ્રેસ માંથી નાનુભાઈ દેરાસરીએ કેન્દ્રમાં આબુ સહીત ડાંગ,ઉમરગાવ, વાસવાડા સહીત ના વિસ્તારો ગુજરાતમાં સમાવી લેવા જોઈએ તેવો દસ્તાવેજી પુરાવા રજૂ કર્યાં.

(૪) મહાગુજરાત :-

- કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા અલગ ગુજરાત રાજ્ય નો પ્રસ્તાવ ના મંજૂર થતા ૭ મી ઓગસ્ટ ૧૯૫૬ ના રોજ અમદાવાદના ભદ્ર ખાતે કોંગ્રેસના નેતા ઠાકોરભાઈ દેસાઈને કેટલાક વિદ્યાર્થીઓ મળ્યા.
- ૮ ઓગસ્ટના રોજ અલગ ગુજરાત રાજ્યના પ્રસ્તાવ ની નામંજૂરી ના સમાચાર સત્તાવાર રીતે જાહેર થતા વિદ્યાર્થીઓએ હડતાલ નું એલાન કરી જંગી સરઘસ કાઢ્યું. પોલીસ દ્વારા દમન માં કેટલાક વિદ્યાર્થીઓના મૃત્યુ થયા.

વિદ્યાર્થીઓના નામ:

- (૧) પૂનમ ચંદ
- (૨) સુરેશ ભટ્ટ
- (૩) અબ્દુલ પીરભાઈ
- (૪) કૌશિક વ્યાસ.

સરકારે આ ઘટના અને ત્યારબાદના તોફાનો ની તપાસ માટે વામનરાય ઘોળકિયાની અધ્યક્ષતામાં નાગરિક તપાસ પંચ ની રચના કરી.

- મહાગુજરાત વિદ્યાર્થી સમિતિની રચના અથવા મહાગુજરાત પગલા સમિતિ ની રચના:

આઝાદીની લડત સમયે સ્થપાયેલી રાષ્ટ્રીય વિદ્યાર્થી મંડળનું સ્વરૂપ.

સભ્યો:

- (૧) ભ્રમકુમાર ભટ્ટ
- (૨) હરિહર ખંભોડજી
- (૩) પ્રબોધભાઈ રાવળ
- (૪) હરીપ્રસાદ વ્યાસ
- (૫) બુલાખી નવલખા
- (૬) જયંત ભટ્ટ
- (૭) રણજીત શાસ્ત્રી

- સમિતિ સ્થાપનામાં National Union Of Students ના આગેવાન ડૉ.અનંત શેલતે હાજરી આપી.

- વિદ્યાર્થીઓના પ્રયાસોને પ્રજા સમાજવાદી પક્ષ અને સામ્યવાદીઓનો સહકાર મળ્યો.

- મહાગુજરાત જનતા પરિષદની સ્થાપના :-

ઓગસ્ટ ૧૯૫૬ માં પ્રજા (૧) સમાજવાદીઓ (૨) સામ્યવાદીઓ (૩) મહાગુજરાત ના મુદ્દે કોંગ્રેસ માંથી છુટા પડેલા સભ્યોનો સચુંકત મોરચો. મહાગુજરાત જનતા પરિષદ તરીકે ઓળખાયો.

મુખ્ય નેતાઓ :-

પ્રમુખ :- ઇન્દુલાલ યાજ્ઞિક

અન્ય: ગણપતલાલ પટેલ, જયંતીલાલ પરીખ, ભાઈલાલ ભાઈ

- મહાગુજરાત જનતા પરિષદ સાથે પગલા સમિતિને ભેળવી દેવામાં આવી.

- સુશિક્ષિત મહિલાઓ વિનોદી નીલકંઠ,શારદાબેન મહેતા, રંજનબેન દલાલ, વીરબાળા, નાગરબાળા પોતાનું સમર્થન આપ્યું.

- જનતા પરિષદ અને ચુંટણી:-

મહાગુજરાત ના અંદોલન કર્યોએ તે સમયની વિધાન સભા તથા લોકસભા ની ચુંટણી લડવાનું નક્કી કર્યું.

- જેમાં તેમનું ચુંટણી ચિહ્ન “કુકડો” અને અનામત ઉમેદવારો માટે “સિંહ” નક્કી કર્યું.

- આ સમયગાળા દરમિયાન વડોદરા ની યુનિવર્સિટી ચટણીમાં પદમ કુમાર જવેરી તથા અનસુયાબેન ચુંટાઈ આવ્યા. જેઓ મહાગુજરાત અંદોલનના સમર્થકો હતા.

By Vedant Joshi from Gandhinagar.